

communicatie-specialist van de marine, aan de Enquêtecommissie uiteen, 'moeten ook zo min mogelijk seinen teneinde hun positie niet te verraden. Wanneer er telegrammen aan de wal zijn, bestemd voor schepen op zee, dan worden ze altijd in omroep uitgesend. Op vastgestelde tijden begint zo'n zender aan de wal te werken, seint de telegrammen uit en de schepen op zee nemen ze op en geven verder geen geluid.'¹

Een andere tekortkoming van *SOE* was dat elke geheime agent-marconist zich steeds met dezelfde roepleetters moest aanduiden: verplaatste hij elke week zijn zender, dan wisten de Duitsers toch steeds dat *hij* in de lucht was.

In de lucht met een apparaat dat verre van ideaal was. *SOE* gaf die apparaten, die niet veel groter waren dan een sigarenkistje, in steeds hetzelfde model koffertje mee, hetgeen spoedig aan *Abwehr* en 'SD' bekend raakte: wie dat koffertje droeg, liep dus steeds een zeker extra-risico. De zender/ontvanger kon gevoed worden uit het lichtnet of door batterijen (die moesten de geheime agenten in bezet gebied zien te vinden). De golflengte werd bepaald door kristallen, maar er waren in Engeland maar weinig fabrieken welke die kristallen konden slijpen. Tot in de lente van '44 kregen de geheime agenten slechts twee kristallen mee, nadien vier – een en ander betekende dat zij van te weinig golflengten gebruik konden maken, hetgeen meeluisteren door de Duitse *Funkabhör* vergemakkelijkte.

Nadelig was voorts dat de apparaten van de geheime agenten niet van een kamer-antenne gebruik konden maken; er was een buiten-antenne voor nodig (die vooral van begin '44 af, toen men in Nederland geen radiotoestel meer in huis mocht hebben, opviel). Dat was een nadeel waar als voordeel tegenover stond dat het apparaat klein en gemakkelijk verplaatsbaar was. Voor de agenten was evenwel teleurstellend dat hun in Engeland verzekerd was dat zij zonder bezwaar een kamer-antenne konden gebruiken.

Naast de 'gewone' zenders/ontvangers waren er *S-phones*: apparaten waarmee men in zendverkeer kon treden met een boven de Noordzee cirkelend Engels vliegtuig. De Engelse technici waren er van overtuigd dat de *S-phone* (die van begin '42 af aan agenten meegegeven werd) niet uitgepeild kon worden. Inderdaad, anderhalf jaar lang was dat de Duitsers niet mogelijk, maar eind '43 hadden zij het probleem onder de knie. Dat niet wetend, gingen *SOE* en *MI-6* voort, aan geheime agenten *S-phones* mee te geven. Door het gebruik van zulk een apparaat werd de geheime BI-agent jhr. R. de Brauw, begin augustus '44 gedropt, in oktober in Leiden gearres-

¹ Getuige A. N. de Vos van Steenwijk, a.v., p. 1923.